

**ІНСТИТУТ ПІДГОТОВКИ КАДРІВ
ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ ЗАЙНЯТОСТІ УКРАЇНИ**

КРОПІВНИЦЬКА МАРГАРИТА ЕДУАРДІВНА

УДК 351.84

**ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ СИСТЕМОЮ РАННЬОГО ВТРУЧАННЯ У
СФЕРІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ ДИТИНИ В УКРАЇНІ**

25.00.02 – механізми державного управління

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата наук з державного управління

КИЇВ – 2020

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Національній академії державного управління при Президентові України.

Науковий керівник – доктор наук з державного управління, професор **КРАВЧЕНКО Мілена В'ячеславівна**,
Національна академія державного управління при Президентові України,
професор кафедри соціальної і гуманітарної політики.

Офіційні опоненти: доктор наук з державного управління **СІЦІНСЬКА Майя Володимирівна**,
Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова,
головний науковий співробітник відділу з координації наукових заходів, міжнародного співробітництва та грантової діяльності;

кандидат наук з державного управління **ТУРЧАК Дмитро Васильович**,
ТОВ „ЮКРЕЙНІАН ХЕЛСКЕА ГРУП”,
директор.

Захист відбудеться *«05» листопада 2020 року о 12-й годині* на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.891.02 Інституту підготовки кадрів державної служби зайнятості України за адресою: 03038, м. Київ, вул. Нововокзальна, 17, к. 205.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Інституту підготовки кадрів державної служби зайнятості України (03038, м. Київ, вул. Нововокзальна, 17).

Автореферат розісланий *29 вересня 2020 року*.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

М. З. Масик

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Розвиток сучасного демократичного суспільства в Україні вимагає перегляду пріоритетів державної політики у сфері охорони дитинства, впровадження успішних підходів зі світової практики захисту прав дітей, які спрямовуються на створення умов для виховання та розвитку дітей у сім'ї або середовищі, максимально наближеному до сімейного. Важливого значення набуває потреба у формуванні та розвитку вітчизняної системи інституційного догляду та виховання дітей, яка б більш повно захищала права дітей, забезпечувала умови для повноцінного виховання та розвитку дитини в сім'ї. Актуальним вбачається пошук якісно нових рішень медичного та соціального характеру, запровадження інноваційних підходів до організації своєчасного виявлення та профілактики розладів здоров'я у дитини, реабілітації дітей з інвалідністю у ранньому віці. Міжнародний досвід демонструє, що найбільш ефективною формою організації допомоги дітям з інвалідністю раннього віку та попередження інституціоналізації дітей є система раннього втручання.

Послугу раннього втручання визначають як сімейноцентровану послугу, яка поєднує медичну, психологічну, соціальну і педагогічну допомогу, що надається міждисциплінарною командою фахівців та спрямована на забезпечення розвитку дітей віком від народження до 4 років з порушеннями розвитку або ризиком виникнення таких порушень, зростання та виховання їх у середовищі, звичному для дітей відповідного віку без порушень, або максимально наближеному до нього, також послуга передбачає підтримку батьків таких дітей.

Нині державне управління системою раннього втручання у сфері забезпечення прав дитини в Україні ще перебуває на початковому етапі свого розвитку. З точки зору психології, медицини, соціального захисту існує низка наукових напрацювань і практичних рекомендацій, водночас у межах державно-управлінської науки така тема не набула відповідного рівня теоретико-методологічного та практико-прикладного обґрунтування, що свідчить про доцільність детальної концептуалізації даної проблематики.

Теоретичні основи зазначеної проблематики закладено у працях авторів концептуальних ідей людського розвитку, цінностей та потреб, передусім А. Маслоу, Е. Дечі, Р. Райана, С. Німеця, У. Бронфенбреннера, Ш. Шварца та інших. Досліджують систему раннього втручання і відповідну державну політику з економічної та соціальної точки зору, аналізують витрати та ефекти раннього втручання, його довгострокові переваги для захисту прав дітей з інвалідністю та ризиком її отримання зарубіжні науковці, у тому числі С. Барет, Ж. Боавіда, М. Гуральнік, Дж. Керрі, Ф. Кемпбел, Р. Маквільям, С. Меісілс, Т. Мур, Н. Доброва-Крол, А. Серано, Д. Хекман, Дж. Шонкоф та інші.

Теоретико-методологічною основою дослідження державного управління системою раннього втручання у сфері забезпечення прав дитини в Україні є наукові доробки провідних учених, таких як В. Авер'янов, В. Бакуменко, М. Білінська, О. Валевський, К. Ващенко, Р. Войтович, П. Ворона, В. Гошовська, Н. Діденко, Г. Дмитренко, К. Дубич, В. Князев, М. Лахижа, О. Линдюк, Н. Нижник, Л. Новак-Каляєва, А. Рачинський, В. Рижих, В. Скуратівський, В. Трошинський, С. Чукут,

Н. Ярош та інші, які істотно збагатили теорію державного управління шляхом виявлення законів, закономірностей, принципів, тенденцій та розробки на їх основі моделей, методів і технологій здійснення державно-управлінської діяльності.

Окремих аспектів проблеми захисту прав дітей, їх соціального захисту та раннього втручання в контексті надання комплексних послуг для дітей з порушеннями розвитку та їхніх сімей торкалися вітчизняні науковці та практики Н. Ашиток, Б. Буховець, А. Дакал, О. Дубровіна, Г. Кукуруза, А. Кравцова, Н. Міхановська, Т. Міщук, О. Мордань, М. Сіцінська, Ю. Харченко, І. Цибуліна та ін.

Незважаючи на наукові розробки із зазначеної проблематики, комплексного дослідження формування цілісної та ефективної системи державного управління у сфері забезпечення прав дитини у частині раннього втручання та ранньої реабілітації в сучасних умовах суспільного розвитку не здійснювалося. Актуальним є дослідження наукових і прикладних проблем системи надання послуги раннього втручання на всіх управлінських рівнях. Методологічне розроблення даної проблематики сприяє розвитку теорії державного управління, поглибленню понятійно-категоріального апарату публічного управління, формуванню нової, альтернативної інтернатній, моделі надання соціальних послуг сім'ям з дітьми на рівні територіальних громад на основі скоординованих міждисциплінарних зусиль у різних секторах сфери публічного управління та суспільства загалом.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційна робота виконувалась у межах комплексного наукового проекту Національної академії державного управління при Президентіві України в рамках науково-дослідних робіт кафедри соціальної і гуманітарної політики за темами: „Формування національного соціогуманітарного простору як складова євроінтеграційної стратегії України” (ДР №0115U004073); „Аналіз соціогуманітарної політики у контексті інтеграції та консолідації українського суспільства” (ДР №0117U002860); „Публічна політика щодо формування української ідентичності в умовах сучасних викликів” (ДР № 0118U000634); „Порівняльний аналіз соціогуманітарного розвитку регіонів України в умовах децентралізації” (ДР № 0119U101358). Авторкою досліджені основні цілі, підходи та складові системи раннього втручання на основі аналізу міжнародного досвіду, проаналізовано сучасний зміст поняття „раннє втручання”. Визначено місце раннього втручання у державній системі надання послуг для дітей та сімей. Досліджено національну законодавчу базу, якою регламентуються правовідносини у цій сфері. Надано пропозиції щодо використання міжнародного досвіду у процесі створення, розвитку та функціонування єдиної комплексної міжвідомчої системи надання послуги раннього втручання в Україні. Визначено основні шляхи та пріоритетні заходи для розвитку системи надання цієї послуги на сучасному етапі.

Мета і завдання дослідження. *Метою* дисертаційної роботи є обґрунтування теоретико-методологічних підходів та вироблення практичних рекомендацій щодо вдосконалення механізмів державного управління розвитком системи надання послуги раннього втручання для дітей з обмеженнями життєдіяльності або ризиком їх виникнення.

Для досягнення поставленої мети було визначено такі *завдання*:

- конкретизувати сутність і систематизувати сучасні наукові погляди щодо послуги раннього втручання;
- розкрити особливості національної державної політики з питань раннього втручання у сфері забезпечення прав дитини;
- проаналізувати сучасний стан механізмів державного управління системою надання послуги раннього втручання (нормативно-правового, інституційного та фінансово-економічного);
- узагальнити міжнародний досвід державного управління системою раннього втручання та запропонувати шляхи поетапного запровадження системи надання послуги раннього втручання в Україні;
- визначити пріоритети державного управління системою раннього втручання у сфері прав дитини в Україні.

Об'єкт дослідження – державне управління у сфері забезпечення прав дитини.

Предмет дослідження – державне управління системою раннього втручання у сфері забезпечення прав дитини в Україні.

Методи дослідження. Для розв'язання поставлених завдань використано комплекс методів наукового дослідження, зокрема: структурно-функціональний (розглянуто складові державного управління розвитком соціальних послуг); класифікації (систематизовано концепції і моделі раннього втручання); моделювання (розроблено моделі запровадження системи надання послуги раннього втручання); порівняльний аналіз (зіставлено складові раннього втручання в розвинутих країнах); прогностичний (визначено шляхи адаптації зарубіжного досвіду в Україні); логічного узагальнення (розроблено висновки та конкретизовано оптимальні напрями розвитку медико-соціальної послуги). Саме такий різнобічний підхід щодо методології дослідження зумовив цілісне бачення досліджуваної проблеми й надав можливість визначити напрями її вирішення.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в теоретико-методологічному обґрунтуванні механізму державного управління розвитком системи надання послуги раннього втручання в Україні.

уперше:

- розроблено концептуальні засади здійснення державного управління системою раннього втручання у сфері забезпечення прав дитини в Україні через визначення мети, взаємопов'язаних цілей, базових принципів, напрямів та механізмів їх реалізації, створення системи моніторингу й оцінки результатів;
- запропоновано комплексний механізм державного управління розвитком системи надання послуги раннього втручання на всіх управлінських рівнях: нормативно-правовий (розроблено зміни до нормативно-правових актів); організаційно-функціональний (обґрунтована потреба в консультативному органі при КМУ – Національній раді з питань раннього втручання та створенні регіональних міжвідомчих консультативних рад і міжвідомчих координаційних комісій на рівні району для всебічної допомоги сім'ї); фінансово-економічний (розширення фінансування розвитку системи надання послуги раннього втручання за рахунок не тільки коштів державного та місцевих бюджетів, а й благодійних

фондів, міжнародної технічної та фінансової допомоги); кадровий (забезпечення навчання / підвищення кваліфікації фахівців для роботи в міждисциплінарних командах раннього втручання) та інформаційний (проведення просвітницької діяльності, спрямованої на інформування громадян про зазначену послугу);

– сформульовано дефініцію поняття „раннє втручання”, під яким розуміється послуга, що поєднує медичну, психологічну, соціальну і педагогічну допомогу, яка надається міждисциплінарною командою фахівців дітям від народження до 3 років (включно) з обмеженнями життєдіяльності або ризиком виникнення таких обмежень та їхнім сім’ям з метою раннього виявлення та профілактики порушень і спрямована на забезпечення нормального розвитку дитини;

удосконалено:

– нормативно-правову базу, зокрема розроблено зміни, які знайшли відображення у проектах нормативно-правових актів: „Про передачу координуючої ролі у сфері розвитку системи надання послуги раннього втручання від Міністерства охорони здоров’я (далі - МОЗ) до Міністерства соціальної політики (далі - Мінсоцполітики)” (розпорядження КМУ від 16.01.2019 № 12); „Про забезпечення діяльності консультативного органу КМУ з питань формування та реалізації державної політики з раннього втручання – Національної ради з питань раннього втручання” (постанова КМУ від 06.03.2019 № 175); „Про затвердження нової редакції плану заходів з реалізації у 2019-2021 роках пілотного проекту „Створення системи надання послуги раннього втручання для забезпечення розвитку дитини, збереження її здоров’я та життя” (розпорядження КМУ від 22.05.2019 № 350);

– основні характеристики надання послуги раннього втручання на основі аналізу європейського досвіду (забезпечення наявності послуги; наближеність її до споживачів; фінансова доступність; сімейноцентрований підхід; міждисциплінарна робота у команді фахівців; реалізація міжгалузевого характеру послуги; створення системи підготовки та підвищення кваліфікації фахівців з раннього втручання);

– функції міжвідомчої координаційної комісії з питань надання послуги раннього втручання (повна оцінка потреб сімей з дітьми з проблемами розвитку та забезпечення безперервності підтримки сім’ї; сприяння ранньому направленню дітей до послуги; сприяння поширенню інформації про важливість раннього виявлення для зменшення наслідків затримки розвитку у дитини; створення загальної схеми співпраці з партнерськими закладами; забезпечення контактів між місцевими організаціями, що надають послуги дітям раннього віку тощо);

набули подальшого розвитку:

– європейські базові принципи системи раннього втручання (системний підхід до розвитку дитини; доступність послуги; робота фахівців у природньому середовищі дитини; міждисциплінарний підхід та робота в команді різнопрофільних фахівців; функціональний підхід, заснований на здібностях, можливостях та бажаннях дитини та її сім’ї; партнерство з батьками), які мають бути враховані у процесі формування та реалізації вітчизняної політики з раннього втручання;

– шляхи поетапного впровадження системи надання послуги раннього втручання на основі міжнародного досвіду, які стосуються узгодженого правового та ресурсного забезпечення, організаційних та комунікативних багаторівневих

відносин, реалізації Концепції створення та розвитку системи надання послуги раннього втручання та відповідного плану заходів тощо, що сприятиме розвитку нової, альтернативної інтернатній, моделі надання соціальних послуг сім'ям з дітьми на рівні територіальних громад;

– пріоритетні заходи на всіх управлінських рівнях для забезпечення розвитку надання послуги раннього втручання на основі скоординованих міждисциплінарних зусиль у різних секторах сфери публічного управління та суспільства загалом (створення координаційних органів та механізмів взаємодії між зацікавленими сторонами; організація відкриття центрів раннього втручання в усіх областях; забезпечення діяльності Національної ради з питань раннього втручання як консультативного органу КМУ на постійній основі; визначення обсягу видатків для реалізації заходів з розвитку системи надання послуги раннього втручання тощо).

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що теоретичні положення, висновки та рекомендації дисертаційної роботи можуть бути корисними при вирішенні наукових і практичних завдань управління та адміністрування наданням соціальних послуг, зокрема для сімей з дітьми з інвалідністю або ризиком її отримання. Також можуть бути використані для подальших теоретико-методологічних і прикладних досліджень стосовно системи надання соціальних послуг як важливої складової сфери соціального захисту населення; у законотворчому процесі з метою вдосконалення чинного законодавства; при проведенні реформ сфери надання соціальних послуг в умовах децентралізації, спрямованих на запровадження інноваційних соціальних послуг в об'єднаних територіальних громадах (у тому числі медико-соціальних і реабілітаційних послуг для осіб з інвалідністю та дітей з інвалідністю); у процесі формування стратегії розвитку інклюзивного суспільства в Україні; у дослідженнях, програмах та проектах відповідних органів державної влади, науково-дослідних інститутів стосовно питань розвитку системи надання послуги раннього втручання; у науково-дослідній, викладацькій роботі під час підготовки спеціальних курсів, семінарів та тренінгів з питань раннього втручання у вищих навчальних закладах, на курсах підвищення кваліфікації державних службовців; при написанні підручників, навчальних і методичних посібників, розробці навчальних програм та планів дисциплін, пов'язаних з модернізацією системи соціального захисту.

Окремі положення, висновки й рекомендації дослідження використано:

– Мінсоцполітики України для забезпечення проведення першої презентації проекту Twinning „Підтримка органів влади України в розробці законодавчих та адміністративних засад для запровадження системи раннього втручання та реабілітації дітей з інвалідністю і дітей, які мають ризик отримати інвалідність” та в роботі Національної політичної платформи раннього втручання; при підготовці проекту спільного наказу МОЗ, Мінсоцполітики, Міністерства освіти і науки (далі - МОН) України „Деякі питання з реалізації пілотного проекту „Створення системи надання послуг раннього втручання” для забезпечення розвитку дитини, збереження її здоров'я та життя” (довідка від 08.12.2017 р. № 24051/0/2-17/25);

– Мінсоцполітики України для підготовки проекту постанови КМУ „Деякі питання діяльності Національної ради з питань раннього втручання”, прийнятої

6 березня 2019 р. за № 175, та проекту розпорядження КМУ „Деякі питання створення системи надання послуги раннього втручання для забезпечення розвитку дитини, збереження її здоров'я та життя”, затвердженого 22 травня 2019 р. за № 350 (довідка від 22.05.2019 р. № 9693/0/2-19/25);

– Мінсоцполітики України для підготовки інформаційно-презентаційних, аналітичних та інших матеріалів для забезпечення проведення 5 липня 2019 р. першого засідання Національної ради з питань раннього втручання при КМУ, а також проекту протокольного рішення цього засідання, погодженого Секретаріатом КМУ (довідка від 30.08.2019 р. № 15185/1/2-19/25);

– Одеською обласною державною адміністрацією у процесі пілотування онлайн модуля, що допоможе зібрати необхідні статистичні дані щодо кількості дітей та їхніх сімей, які потребують послуги раннього втручання в Одеській області, під час реалізації проекту Twinning „Підтримка органів влади України в розробці законодавчих та адміністративних засад для запровадження системи раннього втручання та реабілітації дітей з інвалідністю і дітей, які мають ризик отримати інвалідність” (довідка від 27.09.2018 р. № 5/01-43/6212/2-18);

– Національною академією державного управління при Президентові України при підготовці та викладанні навчальної дисципліни „Публічна політика у сфері соціального захисту”, в ході якої, зокрема, використовуються запропоновані здобувачкою методичні підходи щодо створення, розвитку та функціонування єдиної комплексної міжвідомчої системи надання послуги раннього втручання (довідка про впровадження від 22.11.2019 р. № 1/15-15-816).

Особистий внесок здобувача. Дисертація є самостійною науковою працею, у якій наведено теоретичні та методологічні положення і висновки, власні ідеї та розробки авторки, що дають змогу вирішити поставлені завдання.

Апробація результатів дисертації. Основні положення дисертаційної роботи були презентовані та обговорені на 5 міжнародних і всеукраїнських науково-практичних конференціях: „Національні цінності й національні інтереси в системі публічного управління” (м. Київ, 12 жовтня 2017 р.), „Проблеми управління соціальним і гуманітарним розвитком” (м. Дніпро, 1 грудня 2017 р.), „Публічне врядування в Україні: стан, виклики та перспективи розвитку” (м. Київ, 25 травня 2018 р.), „Реформування публічного управління та адміністрування: теорія, практика, міжнародний досвід” (м. Одеса, 26 жовтня 2018 р.), „Теорія та практика публічного управління та адміністрування у XXI сторіччі” (м. Київ, 22 листопада 2019 р.).

Публікації. Наукові результати опубліковано в 12 наукових працях, у тому числі: 4 статті в наукових фахових виданнях України з державного управління, 2 статті в наукових періодичних зарубіжних виданнях, 1 стаття в науково-періодичному виданні та 5 тез у матеріалах науково-практичних конференцій.

Структура та обсяг дисертації. Структура дисертації зумовлена логікою, предметом, метою та завданнями дослідження. Дисертаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел. Її основний текст викладено на 182 сторінках, загальний – становить 226 сторінки і включає 207 найменувань використаних джерел.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми дисертаційної роботи, визначено мету та завдання, об'єкт і предмет, методи дослідження, ступінь наукової розробленості теми, розкрито наукову новизну, теоретичне і практичне значення отриманих результатів, визначено ступінь їх апробації та особистий внесок здобувача, наведено відомості щодо публікацій, структури та обсягу дисертаційної роботи.

У **першому розділі** – *“Теоретичні засади дослідження системи раннього втручання у сфері забезпечення прав дитини”* – проаналізовано та узагальнено наукові підходи до сутності раннього втручання у сфері забезпечення прав дитини як об'єкту наукового аналізу; розкрито особливості програми раннього втручання; охарактеризовано національну державну політику захисту прав дитини.

Аналіз наукової літератури у сфері раннього втручання та реабілітації для дітей з обмеженнями життєдіяльності або ризиком виникнення таких обмежень вказує на те, що розробленість питання щодо організації надання послуги раннього втручання залишається низькою. Сутність послуги, її суспільна корисність та вплив на життя і здоров'я дітей та їхніх сімей розглянуто в багатьох наукових працях зарубіжних і вітчизняних дослідників. Проте система державного управління у зазначеній сфері потребує наукового обґрунтування і доповнення теоретичних напрацювань підходами, методами та формами їх практичної реалізації.

На основі аналізу та методологічного синтезу положень наукових праць зарубіжних і вітчизняних учених запропоновано визначення поняття раннього втручання. Раннє втручання – це послуга, яка поєднує медичну, психологічну, соціальну і педагогічну допомогу, що надається міждисциплінарною командою фахівців дітям від народження до 3 років (включно) з обмеженнями життєдіяльності або ризиком їх виникнення та їхнім сім'ям з метою раннього виявлення та профілактики порушень і спрямована на забезпечення нормального розвитку дитини, підтримку батьків чи законних представників таких дітей.

Охарактеризовано вітчизняну систему інституційного догляду та виховання дітей, якою передбачено заклади різних типів, форм власності та підпорядкування. На сьогодні діючі установи та заклади не становлять єдиної комплексної системи, яка б забезпечувала належну міжгалузеву координацію та взаємодію в питаннях задоволення потреб відповідної категорії дітей та їхніх законних представників. Установлено, що на національному рівні не існує єдиної концепції надання сімейно-центрованих послуг для дітей з інвалідністю, затримкою в розвитку чи ризиком виникнення цієї затримки та сімей, що виховують таких дітей. Відсутність належної фахової підтримки сімей з дітьми, які перебувають у складних життєвих обставинах, повільні темпи розвитку інклюзивного навчання призводять до того, що десятки тисяч дітей щороку потрапляють до закладів інституційного догляду та виховання дітей. Водночас, не зважаючи на сучасні неоднозначні тенденції щодо відповідальності стосовно батьківства та виховання дітей і погіршення соціального становища та матеріального благополуччя сімей з дітьми, сім'я залишається природним середовищем для фізичного, психічного, соціального й духовного розвитку дитини, її матеріального забезпечення та несе відповідальність за створення належних умов для цього. Саме сім'я має виступати основним джерелом

матеріальної та емоційної підтримки, психологічного захисту, засобом збереження та передачі національно-культурних і загальнолюдських цінностей.

Доведено, що послуга раннього втручання дозволяє попередити інституціалізацію дитини шляхом надання фахової міждисциплінарної допомоги родині щодо розуміння особливостей, можливостей дитини, її слабких і сильних сторін. Зазначена послуга слугує основою для вчасної підготовки дітей з особливими освітніми потребами до інклюзивної освіти. Розвиток і запровадження послуги раннього втручання створюють умови для запобігання інвалідизації дітей раннього віку, підвищення рівня життя сімей, що виховують дітей з інвалідністю, сприяння деінституціалізації догляду та виховання дітей з інвалідністю, підготовки їх до навчання і, як результат, – формування інклюзивного суспільства.

У другому розділі – *“Сучасний стан державного управління системою раннього втручання в Україні”* – проаналізовано правовий, організаційний та фінансово-економічний механізми регулювання системи раннього втручання.

Установлено, що нині в Україні залишається домінуючим медичний підхід у наданні допомоги дітям з порушеннями розвитку, який не бере до уваги батьків як обов’язкових учасників процесу розвитку та соціалізації дитини з інвалідністю, а також зв’язки із закладами й установами соціального захисту населення та освіти і неурядовими організаціями. Послуги для дітей із порушеннями розвитку мають фрагментарний характер, надаються в окремих регіонах з розвиненою мережею соціальних послуг і не є загальнодоступними порівняно із системою надання послуги раннього втручання, яка за державної підтримки може бути побудована на рівні кожної громади, а також спрямована на комплексне вирішення проблем таких дітей на ранніх стадіях.

Проаналізовано законодавче підґрунтя у сфері реалізації послуги раннього втручання та виявлено, що воно є недостатньо розвинутим і недосконалим. Доведено, що нормативно-правове забезпечення окресленої проблеми має ґрунтуватися на Конвенції ООН про права осіб з інвалідністю, де статтею 26 передбачено, що держави організують, зміцнюють і розширюють комплексні абілітаційні та реабілітаційні програми, особливо у сфері соціального обслуговування, таким чином, щоб ці послуги та програми починали реалізовуватися якомога раніше та ґрунтувалися на багатопрофільному оцінюванні потреб і сильних сторін індивіда. Законом України „Про реабілітацію осіб з інвалідністю в Україні” передбачено проведення заходів з реалізації державної політики щодо впровадження моделі комплексної реабілітації (абілітації) та попередження інвалідності (раннього втручання). З метою практичної реалізації положень законодавства утворено Національну платформу раннього втручання в результаті підписання у 2017 р. Меморандуму про взаєморозуміння між ЮНІСЕФ в Україні, „Національною Асамблеєю людей з інвалідністю України”, Благодійним фондом „Інститут раннього втручання”, Всеукраїнською громадською організацією Всеукраїнська Фундація „Захист прав дітей”, МОЗ, Мінсоцполітики, МОН, Фундацією „Soft Tulip” Королівства Нідерланди та Європейською асоціацією раннього втручання „Eurllyaid”.

У чотирьох областях України розпочато формування системи міжвідомчої координації дій для надання послуги раннього втручання (з 2016 р.), яке поширилося ще на десять областей з 2019 року. Також організована діяльність Національної ради з питань раннього втручання як консультативного органу КМУ з питань формування та реалізації політики з раннього втручання (з 2019 р.).

Охарактеризовано процес запровадження послуги раннього втручання на рівні пілотних областей в Україні (Харківської, Львівської, Закарпатської та Одеської). Наведений аналіз підтверджує існування нагальної проблеми щодо вдосконалення діючої системи державного управління у сфері попередження дитячої інвалідності та розширення послуг для дітей молодшого віку на регіональному рівні, що допомагають запобігти чи протидіяти інвалідизації дітей із порушеннями розвитку, а також підтримати сім'ї, в яких виховуються діти з інвалідністю, для формування батьківської компетенції та попередження інституціоналізації. Виявлено, що одним із проблемних питань для організації місцевих центрів раннього втручання є проведення моніторингу потреби населення у послугі раннього втручання. Через відсутність відповідних статистичних спостережень точні дані щодо кількості дітей раннього віку, які мають порушення розвитку, в регіональному розрізі відсутні. Отже, дослідження послуги раннього втручання у пілотних регіонах, проведене авторкою, свідчить про недостатність обсягів надання та поширення зазначеної послуги. Таким чином, існує нагальна потреба подальшого розвитку системи надання послуги раннього втручання та поширення її на всій території країни.

У процесі дослідження визначено, що розвиток мережі інклюзивно-ресурсних центрів дозволить перейти до освіти, заснованої на індивідуальних потребах дитини. Діяльність інклюзивно-ресурсних центрів має базуватися на Міжнародній класифікації функціонування, обмежень життєдіяльності та здоров'я. Важливим є забезпечення спеціалістів інклюзивно-ресурсних центрів діагностичними інструментами для комплексної оцінки освітніх потреб дітей віком до 3 років включно, адаптованими до використання в Україні.

Встановлено, що подальший розвиток послуги раннього втручання потребує фінансової підтримки: субсидування з державного бюджету, коштів місцевих бюджетів за статтями фінансування охорони здоров'я, освіти і науки, соціального захисту населення, допомоги міжнародних організацій, інших зарубіжних та вітчизняних донорів. Досвід співпраці з міжнародними організаціями дає підстави для позитивного оцінювання реальних можливостей ресурсного забезпечення реалізації заходів з надання послуги раннього втручання. Міжнародна практика свідчить, що кошти, вкладені в раннє втручання, становлять менше ніж 15 % суми, що витрачається на людину, яка не отримала такої послуги, протягом її життя.

Визначено, що загальна сума витрат на надання послуги раннього втручання дітям з інвалідністю віком до 3-х років включно за умовами 2019 року при поширенні послуги раннього втручання на всю територію України за авторськими розрахунками становить 159,8 млн грн, у 2020 році цей показник становитиме 153,7 млн грн. Авторкою запропоновано рішення щодо організації бюджетного фінансування розвитку системи надання послуги раннього втручання шляхом зміни назви бюджетної програми 2507100 „Реабілітація дітей з інвалідністю внаслідок

дитячого церебрального паралічу” на „Реабілітація дітей з інвалідністю та надання послуги раннього втручання” і розширення переліку напрямів її видатків, урахуваючи фінансування надання послуги раннього втручання.

У **третьому розділі** – *“Шляхи вдосконалення державного управління системою раннього втручання у сфері забезпечення прав дитини”* – проаналізовано міжнародний досвід управління системою раннього втручання та можливості використання його в Україні; розкрито напрями удосконалення координації та взаємодії суб’єктів державного управління та неурядових організацій з питань раннього втручання; запропоновано напрями та пріоритети вдосконалення державного управління вітчизняною системою раннього втручання.

Проаналізовано міжнародний досвід управління системою раннього втручання з метою використання отриманих результатів для адаптації кращих практик до застосування в Україні. Встановлено, що незважаючи на особливості програм щодо надання послуги раннього втручання в контексті соціально-культурних, суспільних, економічних та політичних процесів у різних країнах, цілі, зміст, складові ефективності систем раннього втручання є універсальними. Базуючись на положеннях документів, прийнятих Саламанкською Всесвітньою конференцією з освіти осіб з обмеженням життєдіяльності (Іспанія, 1994 р.), як до надання освітніх послуг для дітей з обмеженням життєдіяльності, так і до послуги раннього втручання висувуються наступні вимоги: загальна доступність; географічна доступність; фінансова доступність; міждисциплінарна робота (до складу міждисциплінарної команди входять: педіатр, фахівець з фізичної реабілітації, спеціальний педагог, фахівець з альтернативних немовних форм комунікації, логопед, психолог, фахівець із соціальної роботи, адміністратор послуги, також у команду можуть входити ерготерапевт, фахівці з оцінки зору і слуху та інші фахівці); різноманітність програм щодо послуги раннього втручання, які базуються на міждисциплінарності та міжвідомчому підході.

Дослідження міжнародного досвіду й узагальнення результатів порівняння системи раннього втручання та її місця в державній системі надання послуг європейських країн (Португалії, Словенії, Франції, Греції) дозволило визначити базові принципи, які мають бути враховані у процесі формування та реалізації вітчизняної державної політики з раннього втручання, що дозволить поступово наблизитись до європейського рівня надання зазначеної послуги:

- системний підхід до розвитку дитини;
- доступність послуги раннього втручання для тих, хто її потребує;
- постійна увага до сім’ї, в якій виховується дитина з обмеженнями життєдіяльності або ризиком виникнення таких обмежень віком до 4 років;
- міждисциплінарний підхід та робота в команді різнопрофільних фахівців;
- функціональний підхід, заснований на здібностях, можливостях та бажаннях дитини та її сім’ї;
- робота фахівців має відбуватися через використання методу кейс-менеджменту та допомогу дітям через координацію дій з учасниками процесу;
- інтеграція в родинне життя апробованих „стратегій”, пов’язаних із розвитком дитини та наданням допомоги сім’ї;

– партнерство з батьками, допомога їм у тому, щоб зрозуміти свою дитину та її потреби;

– робота фахівців, бажано в природньому середовищі дитини, тобто вдома (залежно від матеріально-технічних можливостей та наявних ресурсів сім'ї);

– покращення щоденного життя сім'ї шляхом вирішення побутових питань.

На основі аналізу європейського досвіду запропоновано основні характеристики надання послуг раннього втручання для успішного формування та реалізації публічної політики у цій сфері (табл. 1). Доведено, що створення та розвиток системи раннього втручання має базуватися на найбільш повному використанні можливостей і ресурсів громад для забезпечення надання послуги на певній території шляхом міжвідомчої взаємодії установ / закладів / організацій, дотичних до раннього втручання, які можуть належати до сфери управління різних профільних міністерств у співпраці з громадськістю.

Таблиця 1

Основні характеристики надання послуги раннього втручання

Основні характеристики	Сутність
Забезпечення наявності послуги раннього втручання	Послуга повинна охопити всіх дітей і сім'ї, які потребують допомоги, шляхом утворення національної мережі центрів, відділень, кабінетів раннього втручання
Наближеність послуги до споживачів	Послуга повинна бути максимально наближена до сімей на місцевому рівні (місто, район, ОТГ)
Фінансова доступність послуги	Послуга має надаватися безкоштовно за рахунок коштів державного, місцевого бюджетів на фінансування органів системи соціального захисту, охорони здоров'я або освіти та/або ресурсів неурядових організацій
Сімейноцентрований підхід до надання послуги	У центрі уваги перебуває не окрема дитина, а сім'я, у якій дитина живе і розвивається
Міждисциплінарна робота фахівців	Міждисциплінарна робота у команді фахівців з раннього втручання сприяє обміну інформацією та досвідом між членами команди задля досягнення спільної мети
Створення системи підготовки та підвищення кваліфікації фахівців з раннього втручання	Забезпеченість висококваліфікованими кадрами є передумовою успішного запровадження та надання послуги раннього втручання
Реалізація міжгалузевого характеру послуги	Надання послуги передбачає поєднання медичних, соціальних та освітніх складових та узгодженість з питань раннього втручання у роботі відповідних міністерств

Джерело: розроблено авторкою.

Розроблено невідкладні заходи в нормативно-правовому напрямі розвитку системи послуги раннього втручання: затвердження проекту розпорядження КМУ „Про схвалення Концепції створення та розвитку системи послуги раннього втручання в Україні” на виконання Указу Президента України від 13.12.2016 р. № 553 “Про заходи, спрямовані на забезпечення додержання прав осіб з інвалідністю” та затвердження державного стандарту послуги раннього втручання.

На основі дослідження досвіду неурядових громадських організацій установлено, що вони мають значний потенціал впливу на розбудову послуги, особливо на місцевому рівні, а це робить їх партнерами в реалізації державної програми створення та розвитку системи раннього втручання в Україні. Прикладом успішної діяльності є реалізація протягом 2017-2019 років українсько-французького проекту технічної допомоги Twinning „Підтримка органів влади України в розробці законодавчих та адміністративних засад для запровадження системи раннього втручання та реабілітації дітей з інвалідністю і дітей, які мають ризик отримати інвалідність” (далі – проект Twinning). За підсумками роботи проекту Twinning у пілотних областях авторкою обґрунтована потреба у створенні додаткових робочих органів – міжвідомчих координаційних комісій на рівні району / мікрорайону для всебічної допомоги сім’ї, в якій є дитина з порушеннями розвитку.

Доведено, що міжвідомча координаційна комісія (далі – комісія) відіграватиме роль робочого органу з питань раннього втручання на рівні району / мікрорайону, тобто на рівні фахівців, які працюють безпосередньо з отримувачами послуги. Ще одна важлива роль комісії – об’єднати та забезпечити безпосереднє спілкування та обмін інформацією різних партнерів, що працюють з дітьми в галузях охорони здоров’я, соціальної політики та освіти. Функції, які може здійснювати комісія, представлено на рис. 1. Робота комісії може включати аналіз конкретних випадків (кейсів), визначення проблемних питань, розробку шляхів їх вирішення та надання рекомендацій стосовно направлення сімей до відповідних закладів, в яких вони зможуть отримати всебічну допомогу, тощо.

Рис. 1. Функції міжвідомчої координаційної комісії з питань надання послуги раннього втручання (розроблено авторкою).

Авторкою у співпраці з експертами проекту Twinning розроблено модель онлайн скринінгу щодо збору даних для аналізу потреби населення в отриманні послуги раннього втручання, яка побудована на основі анкети-опитувальника та

містить тест для раннього виявлення проблем розвитку дитини. Здійснено пілотування моделі онлайн скринінгу в чотирьох регіонах: Харківському, Львівському, Закарпатському, Одеському. У подальшому передбачається його використання як загальнодоступного інформаційного онлайн інструменту без адміністративної частини.

На підставі аналізу результатів діяльності проекту Twinning підтверджено суттєві зрушення на регіональному рівні. Проте залишається нагальною проблема вдосконалення діючої системи державного управління у сфері попередження дитячої інвалідності та розширення послуг для дітей молодшого віку на місцевому рівні, що допомагає запобігти чи протидіяти інвалідизації дітей із порушеннями розвитку та підтримати сім'ї, в яких виховуються такі діти, для формування батьківської компетенції та попередження інституціалізації.

У результаті реалізації запропонованих шляхів поетапного запровадження системи надання послуги раннього втручання та пріоритетів удосконалення державного управління вітчизняною системою раннього втручання як на державному, так і на регіональному й місцевому рівнях очікується:

- забезпечення доступності комплексної міждисциплінарної допомоги для сімей, які виховують дітей з порушеннями розвитку або ризиком виникнення таких порушень, у територіальній громаді;
- зменшення рівня інвалідизації дітей у ранньому віці;
- надання допомоги дітям з порушеннями розвитку, виходячи з потреб дитини та її сім'ї, а не лише діагнозу дитини;
- надання послуги для сімей, які виховують дітей з порушеннями розвитку, відповідно до міжнародних стандартів;
- запровадження систем моніторингу та оцінки якості послуги для сімей, які виховують дітей з порушеннями розвитку;
- зменшення випадків відмови батьків від дитини через стан її здоров'я;
- застосування ефективних механізмів фінансування та ресурсного забезпечення розвитку послуги раннього втручання;
- підготовка дітей з порушеннями розвитку до інклюзивної форми навчання;
- формування сімейних цінностей та відповідального батьківства;
- підвищення рівня соціалізації дітей з порушеннями розвитку або ризиком виникнення таких порушень та дітей з інвалідністю;
- розвиток інклюзивного середовища.

ВИСНОВКИ

У дисертаційній роботі вирішено актуальне наукове завдання, яке полягає в теоретико-методологічному обґрунтуванні формування та розвитку системи надання послуги раннього втручання в Україні. Отримані у процесі дослідження результати підтверджують досягнення поставленої мети й вирішення завдань, дають підстави сформулювати наступні висновки і практичні рекомендації.

1. Систематизовано сучасні наукові погляди щодо послуги раннього втручання. Виявлено, що сутність зазначеної послуги, її суспільну корисність та

вплив на життя і здоров'я дітей та їхніх сімей розглянуто в багатьох наукових працях зарубіжних і вітчизняних дослідників. Проте вітчизняна система державного управління наданням послуги раннього втручання потребує наукового обґрунтування і доповнення теоретичних напрацювань підходами, механізмами, методами та формами їх практичної реалізації.

Доведено, що послуга раннього втручання дозволяє попередити інституціоналізацію дитини шляхом надання фахової міждисциплінарної допомоги родині щодо розуміння особливостей, можливостей дитини, її слабких і сильних сторін. Розвиток і запровадження системи послуги раннього втручання створюють умови для запобігання інвалідизації дітей раннього віку, підвищення рівня життя сімей, що виховують дітей з інвалідністю, сприяння деінституціоналізації догляду та виховання дітей з інвалідністю, підготовки їх до інклюзивного навчання і, як результат, – формування інклюзивного суспільства.

2. Особливістю національної державної політики з питань раннього втручання у сфері забезпечення прав дитини є те, що нині не існує єдиної концепції надання сімейноцентрованих послуг для дітей з інвалідністю, затримкою в розвитку чи ризиком виникнення такої затримки та сімей, що виховують таких дітей. Діючі установи та заклади не становлять єдиної комплексної системи, яка б забезпечувала належну міжгалузеву координацію та взаємодію в питаннях задоволення потреб відповідної категорії дітей та їхніх законних представників. Міжнародний досвід доводить, що якісне надання послуги раннього втручання краще реалізується безпосередньо у власній родині із залученням команди фахівців. З'ясовано, що комплексний механізм державного управління розвитком системи надання зазначеної послуги на всіх управлінських рівнях потребує суттєвого вдосконалення.

3. Проаналізовано сучасний стан механізмів державного управління системою надання послуги раннього втручання. Виявлено, що правове середовище з питань раннього втручання потребує певних змін та уваги з боку уряду, зацікавлених міністерств, інших органів виконавчої влади, регіональних і місцевих адміністрацій, представників громадянського суспільства для подальшого розвитку послуги раннього втручання в контексті розширення послуг для дітей молодшого віку на місцевому рівні. Ця послуга допомагає запобігти чи протидіяти інвалідизації дітей з обмеженнями життєдіяльності та підтримати сім'ї, в яких виховуються такі діти, та попередити інституціоналізацію.

Інституційний механізм державного управління сферою раннього втручання містить низку недоліків та проблем його функціонування, які зумовлюють його недостатню ефективність. Серед таких проблем – неузгодженість між основними інституційними партнерами та недостатній рівень горизонтальної і вертикальної координації діяльності органів влади на різних управлінських рівнях, а також недосконалість механізму взаємодії з інститутами громадянського суспільства.

Визначено, що при розрахунку обсягу фінансових ресурсів, необхідних для запровадження системи послуги раннього втручання, варто враховувати той факт, що така послуга з огляду на міждисциплінарність може надаватися в установах різного підпорядкування та за кошти бюджетів різних рівнів. Подальший розвиток послуги потребує фінансової підтримки, у тому числі з державного бюджету.

Загальна сума витрат на надання послуги раннього втручання дітям з інвалідністю віком до 3-х років включно за умовами 2019 року при поширенні послуги на всю територію України за авторськими розрахунками становить 159,8 млн грн, у 2020 році цей показник складає 153,7 млн грн. Авторкою запропоновано рішення щодо організації бюджетного фінансування розвитку системи надання послуги раннього втручання шляхом зміни назви бюджетної програми 2507100 „Реабілітація дітей з інвалідністю внаслідок дитячого церебрального паралічу”, головним розпорядником якої є Мінсоцполітики, на „Реабілітація дітей з інвалідністю та надання послуги раннього втручання” та розширення переліку напрямів її видатків, ураховуючи фінансування надання послуги раннього втручання.

4. На основі узагальнення міжнародного досвіду розроблено шляхи поетапного запровадження системи надання послуги раннього втручання, що сприятиме розвитку нової, альтернативної інтернатній, моделі надання соціальних послуг сім'ям з дітьми на рівні територіальних громад, яка буде спроможною забезпечити право кожної дитини мати свою сім'ю:

- визначення основних напрямів державної політики щодо розвитку зазначеної послуги (шляхом затвердження Концепції створення та розвитку системи надання послуги раннього втручання та плану заходів з її реалізації);
- подальший розвиток нормативно-правової бази у зазначеній сфері;
- забезпечення діяльності Національної ради з питань раннього втручання – консультативного органу при КМУ;
- здійснення координуючої функції Мінсоцполітики, визначеного Урядом національним координатором з цього питання, та забезпечення співпраці міністерств - Мінсоцполітики, МОЗ, МОН;
- застосування механізму пілотування послуги раннього втручання в окремих регіонах, поступово поширюючи її надання в усіх областях України;
- формування мережі відділень/кабінетів раннього втручання шляхом запровадження надання даної послуги на базі наявних закладів соціальної сфери, охорони здоров'я та освіти;
- залучення та використання допомоги міжнародних організацій, ЄС та інших донорів для розвитку послуги раннього втручання в Україні;
- забезпечення співпраці органів публічної влади з громадськими об'єднаннями та організаціями батьків дітей з обмеженнями життєдіяльності;
- забезпечення фінансування розвитку системи надання послуги раннього втручання як за рахунок коштів державного і місцевих бюджетів, так і коштів благодійних фондів, міжнародної технічної та фінансової допомоги, інших джерел, не заборонених законодавством;
- забезпечення навчання (підвищення кваліфікації) фахівців для роботи в міждисциплінарних командах раннього втручання;
- вивчення потреби сімей у послугі раннього втручання на регіональному та місцевому рівнях;
- проведення інформаційно-просвітницької діяльності, спрямованої на інформування населення про послугу та популяризацію важливості збереження здоров'я і забезпечення розвитку дитини в ранньому віці.

5. Запропоновано пріоритети державного управління системою раннього втручання на основі скоординованих міждисциплінарних зусиль у різних секторах сфери публічного управління та суспільства загалом:

- створення координаційних органів та механізмів взаємодії між зацікавленими сторонами, які дотичні до послуги раннього втручання, у пілотних регіонах, зокрема регіональних міжвідомчих консультативних радах з питань реалізації пілотного проекту „Створення системи надання послуги раннього втручання”, затвердження їх складу, положення про регіональні консультативні ради та відповідних планів заходів;

- організація відкриття центрів / кабінетів / відділень раннього втручання в усіх пілотних областях на базі наявних закладів / установ / організацій соціального захисту населення, охорони здоров'я, освіти. Центри / кабінети / відділення з надання послуги раннього втручання доцільно запроваджувати з розрахунку на 5-7 тис. дитячого населення у віці від 0 до 4 років;

- забезпечення діяльності Національної ради з питань раннього втручання як консультативного органу КМУ з питань формування та реалізації державної політики з раннього втручання на постійній основі;

- визначення обсягу видатків для реалізації заходів з розвитку системи надання послуги раннього втручання у пілотних регіонах на основі моніторингу надання послуги у поточному періоді та забезпечення їх урахування при підготовці державного і місцевих бюджетів з урахуванням можливостей останніх, забезпечення залучення для фінансування надання послуги коштів благодійних фондів, міжнародної технічної та фінансової допомоги та інших джерел, не заборонених законодавством;

- організація та проведення навчальних поїздок, семінарів, тренінгів, навчальних курсів, програм, літніх шкіл для навчання (підвищення кваліфікації) фахівців з раннього втручання, батьків, які виховують дітей з обмеженнями життєдіяльності, представників надавачів послуги раннього втручання, публічних службовців та інших учасників процесу впровадження цієї послуги;

- використання веб-ресурсів для забезпечення розміщення та оновлення інформації про раннє втручання, посилення на онлайн скринінг для визначення потреби у зверненні до надавачів для отримання зазначеної послуги;

- залучення інструментів технічної допомоги ЄС, зокрема інструменту Twinning та інших, для розвитку раннього втручання в Україні;

- проведення науково-практичних конференцій, у т. ч. за міжнародною участю, для обміну досвідом та вироблення шляхів подолання проблем розвитку раннього втручання в Україні, а також залучення міжнародних партнерів.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Праці, які відображають основні наукові результати дисертації

1. Кропівницька М. Е. Природа раннього втручання в контексті державного управління сферою прав дитини крізь призму теорії та законодавства. *Публічне управління та митне адміністрування*. 2017. № 2 (17). С. 64-69.

2. Кропівницька М. Е. Міжнародна практика становлення і розвитку системи раннього втручання: досвід для України. *Держава та регіони. Серія: Державне управління*. 2018. № 3 (63). С. 84-96.

3. Кропівницька М. Е. Впровадження послуги раннього втручання на рівні пілотних областей в Україні. *Інвестиції: практика та досвід*. 2019. № 6. С. 132-137.

4. Кропівницька М. Е. Шляхи підвищення потенціалу вітчизняних органів влади у розробці та впровадженні системи надання послуги раннього втручання. *Східноєвропейський науковий журнал / Eastern European Science Journal*. Warszawa, 2019. Р. 132-137.

5. Кропівницька М. Е. Практика публічного управління запровадженням системи надання послуги раннього втручання: методичні аспекти. *Інвестиції: практика та досвід*. 2019. № 24. С. 149-155.

6. Kravchenko M., Kropivnitskaya M., Kolosovska I., Dziana H. Early intervention service implementation at the level of the united territorial communities in Ukraine. Proceedings of the 32nd International Business Information Management Association Conference, IBIMA 2018 - Vision 2020: Sustainable Economic Development and Application of Innovation Management from Regional expansion to Global Growth (індексовано в SCOPUS, 2019). Матеріали IBIMA (за конференціями) ISBN: 978-0-9998551-1-9. Р. 2801-2806.

Праці, які додатково відображають наукові результати дисертації

7. Кропівницька М. Е. Впровадження практики надання послуг раннього втручання як один із напрямів соціальних реформ в Україні. *Національні цінності й національні інтереси в системі публічного управління: матеріали наук.-практ. конф. за міжнар. участю* (Київ, 12 жовт. 2017 р.): у 2 т. К.: НАДУ, 2017. Т. II. С. 373-376.

8. Кропівницька М. Е. Запровадження послуги раннього втручання в умовах реформування системи надання соціальних послуг для осіб з інвалідністю в Україні. *Проблеми управління соціальним і гуманітарним розвитком: матеріали XI регіон. наук.-практ. конф. за міжнар. участю* (Дніпро, 1 груд. 2017 р.). Дніпро: ДРІДУ НАДУ, 2017. С. 363-366.

9. Кропівницька М. Е. Впровадження міжнародного досвіду становлення і розвитку системи раннього втручання в Україні. *Публічне врядування в Україні: стан, виклики та перспективи розвитку: матеріали щоріч. Всеукр. наук.-практ. конф. за міжнар. участю, присвяч. 100-річчю держ. служби в Україні* (Київ, 25 трав. 2018 р.): у 5 т. К.: НАДУ, 2018. Т. 5. С. 42-44.

10. Кропівницька М. Е. Щодо впровадження послуги раннього втручання в Україні. *Реформування публічного управління та адміністрування: теорія, практика, міжнародний досвід: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. за міжнар. участю* (Одеса, 26 жовт. 2018 р.). Одеса: ОРІДУ НАДУ, 2018. С. 153-154.

11. Кропівницька М. Е. Напрями удосконалення публічної політики у сфері розвитку системи надання послуги раннього втручання. *Теорія та практика публічного управління та адміністрування у XXI сторіччі: матеріали II Всеукр. наук.-практ. конф. здобувачів вищої освіти та молодих вчених за міжнар. участю* (Київ, 22 листоп. 2019 р.). К.: НАДУ, 2019. С. 140-142.

Праці, опубліковані в інших виданнях

12. Кропивницька М. Е. Природа раннього втручання у сфері забезпечення прав дитини в контексті теорії та законодавства. *Юридичний вісник Національного університету "Одеська юридична академія"*. 2017. № 2. С. 46-57.

АНОТАЦІЯ

Кропивницька М. Е. Державне управління системою раннього втручання у сфері забезпечення прав дитини в Україні. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата наук з державного управління за спеціальністю 25.00.02 - механізми державного управління. - Інститут підготовки кадрів державної служби зайнятості України. Київ, 2020.

У дисертаційній роботі здійснено теоретико-методологічне обґрунтування запровадження та розвитку системи надання послуги раннього втручання в Україні й розроблено рекомендації з її вдосконалення, запропоновано авторське розуміння поняття „раннє втручання”, під яким розуміється послуга, що поєднує медичну, психологічну, соціальну і педагогічну допомогу, яка надається міждисциплінарною командою фахівців дітям від народження до 3 років (включно) з обмеженнями життєдіяльності або ризиком виникнення таких обмежень та їхнім сім'ям з метою раннього виявлення та профілактики порушень і спрямована на забезпечення нормального розвитку дитини, підтримку батьків чи законних представників дітей.

Розроблено комплексний механізм державного управління розвитком системи надання послуги раннього втручання на всіх управлінських рівнях: нормативно-правовий (запропоновано зміни до нормативно-правових актів); організаційно-функціональний (обґрунтована потреба в консультативному органі при Кабінеті Міністрів України – Національній раді з питань раннього втручання та створенні регіональних міжвідомчих консультативних рад і міжвідомчих координаційних комісій на рівні району для всебічної допомоги сім'ї); фінансово-економічний (розширення фінансування розвитку системи надання послуги за рахунок не тільки коштів державного та місцевих бюджетів, а й благодійних фондів, міжнародної технічної та фінансової допомоги); кадровий (забезпечення навчання / підвищення кваліфікації фахівців для роботи в міждисциплінарних командах раннього втручання) та інформаційний (проведення просвітницької діяльності, спрямованої на інформування громадян про зазначену послугу).

Ключові слова: система раннього втручання, права дитини, медико-соціальна послуга, інвалідність, ризик отримання інвалідності, сімейноцентрований підхід, міждисциплінарна команда, онлайн скринінг, комплексний механізм державного управління розвитком системи надання послуги раннього втручання.

ANNOTATION

Kropivnytska M. E. State management of the system of early intervention in the field of ensuring the rights of the child in Ukraine. – On the rights of the Manuscript.

The thesis for a Candidate Degree in Public Administration according to specialty 25.00.02 – mechanisms of public administration. - Ukrainian State Employment Service Training Institute. Kyiv, 2020.

In the thesis the theoretical and methodological substantiation of introduction and development of system of rendering of service of early intervention in Ukraine is carried out and recommendations on its improvement are developed.

The preconditions, principles and principles of formation of the system of providing early intervention services in Ukraine on the basis of the methodological analysis of the principles of formation of systems of providing social services for families with children, in particular medical and social services of early intervention in developed countries and developing countries. through the identification of such socio-economic conditions. Based on this, the main components of public administration for the introduction of this service for families with children with disabilities or at risk of obtaining them, providing not only positive results that can be achieved in cooperation with government agencies, local governments and other interested organizations, but and negative factors that hinder the development of early intervention, as well as the growing role of parents and other public organizations in this direction.

In the context of modern research approaches, the main scientific views on early intervention services are considered. It is established that today in Ukraine there is a dominant medical approach to providing assistance to children with disabilities, which does not take into account parents as mandatory participants in the development and socialization of children with disabilities, as well as links with institutions and institutions of social protection and education and non-governmental organizations. Services for children with disabilities are fragmented, provided in some regions with a developed network of social services and are not publicly available compared to the system of early intervention services, which with state support can be built at the level of each community and aimed at comprehensive problem solving. such children in the early stages.

The legislative basis in the field of early intervention service has been studied and it has been found that it is insufficiently developed and imperfect. The process of introducing early intervention services at the level of pilot oblasts in Ukraine (Kharkiv, Lviv, Zakarpattia and Odesa) is revealed. This analysis confirms the urgent need to improve the current system of public administration in the field of prevention of child disability and the expansion of services for young children at the regional level, which help prevent or combat disability of children with disabilities, as well as support families with children. with disabilities, to form parental competence and prevent institutionalization. It was specified that one of the problematic issues for the organization of local centers of early intervention is to monitor the needs of the population in the service of early intervention. Due to the lack of relevant statistical observations, accurate data on the number of young children with developmental disabilities are not available in the regional context.

An online screening model for data collection has been developed to analyze the population's need for early intervention services, which is based on a questionnaire that contains a test for early detection of child development problems. It is proved that

determining the need for early intervention services will create scientifically sound preconditions for the organization of the required number of local early intervention centers.

Keywords: early intervention system, children's rights, medical and social service, disability, risk of disability, family-centered approach, multidisciplinary team, online screening, comprehensive mechanism of state management of the development of early intervention services.

RÉSUMÉ

Kropivnytska M.E. Administration publique du système d'intervention précoce dans le domaine de la garantie des droits de l'enfant en Ukraine. - Sur les droits du manuscrit.

La thèse pour un diplôme scientifique du candidat des sciences en administration publique, qualification 25.00.02 - mécanismes de l'administration publique. - Institut de formation du personnel du Service national de l'emploi de l'Ukraine. Kiev, 2020.

Dans la thèse, la justification théorique et méthodologique de l'introduction et du développement du système de prestation de service d'intervention précoce en Ukraine est effectuée et des recommandations sur son amélioration sont développées; la vision par l'auteur du concept «intervention précoce» est proposée, ce qui signifie le service qui inclut l'assistance médicale, psychologique, sociale et pédagogique, fournie par une équipe interdisciplinaire de spécialistes aux enfants de la naissance à 3 ans (inclus) avec un handicap ou un risque d'un handicap et à leurs familles pour la détection précoce et la prévention des troubles, et qui vise à assurer le développement normal de l'enfant, soutenir les parents ou les représentants légaux des enfants.

Le mécanisme global de l'administration publique du développement du système de prestation de service d'intervention précoce à tous les niveaux administratifs est développé: normatif et juridique (des changements aux actes normatifs-juridiques sont proposés); organisationnel et fonctionnel (le besoin justifié d'un organe consultatif auprès du Cabinet des ministres de l'Ukraine - le Conseil national pour l'intervention précoce; la création des conseils consultatifs interministériels régionaux et des commissions de coordination interministérielles au niveau des arrondissements pour une assistance familiale globale); financier et économique (augmentation du financement pour le développement du système de prestation des services au détriment non seulement des budgets d'État et locaux, mais aussi des fondations caritatives, de l'assistance technique et financière internationale); ressources humaines (formation / perfectionnement professionnel des spécialistes travaillant dans des équipes interdisciplinaires d'intervention précoce) et informationnel (activités de sensibilisation visant à informer la population sur ce service).

Mots clés: système d'intervention précoce, droits de l'enfant, service médical et social, handicap, risque de handicap, approche centrée sur la famille, équipe interdisciplinaire, dépistage en ligne, mécanisme global de l'administration publique du système de développement du service d'intervention précoce.

Підписано до друку 25.09.2020
Формат 148x210 мм. Обл.-вид. арк. 0,9.
Наклад 100 прим.

Свідоцтво серії ДК № 1805 від 25.05.2004 Віддруковано з оригінал-макета в
Інституті підготовки кадрів державної служби зайнятості України 03038, м. Київ,
вул. Нововокзальна, 17, тел. (044) 536 -14-85